

دانشگاه علوم پزشکی شیراز

مرکز بهداشت استان

دستور العمل اجرایی

برنامه معاینات غربالگری پزشکی و مراقبت های درمانی دانش آموزان

(طرح سنجش سلامت کودکان بدو ورود به دبستان)

دبیر خانه کمیته استانی معاینات پزشکی و مراقبت های
درمانی دانش آموزان
خرداد 1387

فهرست

3	مقدمه
4	اهداف
4	ابزار کار
5	اعضای کمیته سیاستگذاری اجرای برنامه استان
6	وظایف کمیته سیاستگذاری استان
7	اعضای کمیته هماهنگی اجرای برنامه در شهرستان
8	وظایف کمیته هماهنگی شهرستان
9	تشکیلات و گردش کار
12	پیوست ها

مقدمه :

در کشور ایران هر ساله بیش از یک میلیون کودک به طور رسمی وارد اولین عرصه علم و دانش یعنی دبستان می شوند (این آمار در استان خراسان رضوی در سال تحصیلی 86-87 حدود 94544 نفر می باشد). با شروع سال تحصیلی کودک محیط خانه را ترک و وارد نظامی می شود که این نظام در تکوین ساختار سالم جامعه در آینده از جایگاه رفیعی برخوردار است. نظام آموزش کشور هنگامی می تواند در شکل دهی ساختار تکاملی جامعه نقش موثر و ارزنده ای ایفا نماید که در آن تناسب رعایت شده باشد و این تناسب به دست نمی آید مگر اینکه دانش آموزان که اصلی ترین عنصر این نظام هستند ضمن برخورداری از سلامت جسمی و ذهنی در جایگاه آموزشی مناسب جایگزین شده باشند.

اهمیت ضرورت انجام معاینات غربالگری

امروزه نیاز به تشخیص به موقع کودکان در معرض خطر به عنوان یک اصل پذیرفته شده است. بر اساس آمارهای بین المللی بین 10 تا 15 درصد کودکان در هنگام تولد مبتلا به نقایص جسمی، حسی یا ناتوانیهای رشدی هستند با استفاده از آزمونهای غربالگری و ارزیابی مرتب وضعیت جسمی روانی نوآموزان و شناسایی اختلالات / بیماریهای شایع در این سنین، ارجاع و پیگیری درمان و توانبخشی این گروه حساس و آسیب پذیر جامعه و ارائه توصیه های بهداشتی و مشاوره ای بوالدین و خود نوآموزان به عنوان یک خدمت ارزشمند و حساس نظام قدرتمند مراقبتهای بهداشتی درمانی محسوب می شود.

اهداف اختصاصی و کاربردی:

- شناسایی و درمان به موقع بیماریها و اختلالات دانش آموزان از طریق غربالگری و تکمیل شناسنامه سلامت جهت گروه هدف به صورت خدمات ادغام یافته در نظام شبکه
- مداخله اپیدمیولوژیک و مدیریت برنامه های ارتقای سلامت جامعه با استفاده از نتایج به دست آمده
- تقویت سیستم ارجاع دانش آموزان دارای اختلال/بیماری به مراکز تخصصی و پیگیری نتیجه موارد ارجاع
- آموزش دانش آموزان و والدین آنان در زمینه مسایل مرتبط با سلامت گروه هدف
- ارتقاء سطح آگاهی و بهبود عملکرد اعضای تیم های سلامت در خصوص چگونگی انجام صحیح معاینات دانش آموزان

ابزار کار مورد نیاز شامل:

- شناسنامه سلامت دانش آموز و دستورالعمل تکمیل آن
  - کتابچه راهنمای مراقبتهای روانپزشکی کودکان (ویژه پزشکان)
  - دستورالعمل تشخیص و مراقبتهای بیماری قلبی عروقی و فشار خون
  - فرمها و کاربرگهای مورد نیاز (-فرم معاینات پزشک 109-1/2 و فرم ارزیابی مقدماتی 109-1/1)
  - فرم ونرم افزار ثبت و پیگیری مشخصات دانش آموزان دارای مشکل و نیازمند ارجاع به مراکز تخصص
  - چک لیست نظارت بر روند برنامه به تفکیک ستاد شهرستان و مراکز بهداشتی درمانی
  - وزنه پرتابل
  - قدسنج
  - چارت بینایی
  - ست تشخیصی
  - فشارسنج اطفال
- اعضای کمیته استانی معاینات پزشکی و مراقبتهای درمانی دانش آموزان
- ترکیب اعضای کمیته استانی اجرای برنامه در استان به شرح زیر می باشد:

- 1- معاون بهداشتی دانشگاه (رئیس کمیته)
  - 2- معاون فنی مرکز بهداشت استان (نایب رئیس کمیته)
  - 3- معاون اجرایی مرکز بهداشت استان
  - 4- مسؤول واحد سلامت نوجوانان ، جوانان و مدارس (دبیر کمیته)
  - 5- کارشناس برنامه سنجش واحد سلامت نوجوانان ، جوانان و مدارس (مسؤول دبیرخانه)
  - 6- مدیر گروه گسترش شبکه ها
  - 7- مدیر گروه تخصصی بیماریها
  - 8- مدیر گروه سلامت روانی اجتماعی
  - 9- مسؤول واحد بهداشت دهان و دندان
  - 10- مسؤول واحد تغذیه
  - 11- مسؤول واحد آمار
  - 12- مسؤول واحد بهداشت حرفه ای
  - 13- مسؤول واحد نیروی انسانی
  - 14- مدیر درمان از معاونت غذا و دارو
  - 15- مدیر گروه سلامت خانواده و جمعیت
  - 16- مسؤول روابط عمومی
- تبصره: کمیته سیاستگذاری استان بنا به ضرورت می تواند از سایر واجدذیربط (درون بخشی و بین بخشی) جهت شرکت در جلسات دعوت به عمل آورد.

وظایف کمیته استانی اجرای معاینات پزشکی و مراقبت‌های درمانی دانش آموزان

1. سیاست‌گذاری و برنامه ریزی اجرای برنامه در استان
2. اطلاع رسانی از طریق صدا و سیما و جراید با هماهنگی روابط عمومی در رابطه با اهمیت مراقبت‌ها و زمان اجرای برنامه
3. برگزاری جلسات به منظور ایجاد و تقویت هم‌هنگی (درون بخشی ، بین بخشی)
4. برآورد و تامین تجهیزات و ابزار و تسهیلات مورد نیاز برنامه
5. برنامه ریزی جهت تامین نیروی انسانی مورد نیاز
6. تهیه و ابلاغ دستورالعمل اجرایی برنامه به شهرستان‌های تابعه
7. تهیه و تدوین و چاپ متون آموزشی مورد نیاز
8. نظارت و پایش مستمر روند اجرایی طرح در شهرستان‌های تابعه
9. برگزاری کارگاه توجیهی آموزشی - کمیته های شهرستانی
آ. جمع بندي گزارشات ارسالي از شهرستان‌های تابعه و ارسال آن به ستاد مرکزی و اعضای کمیته فصلی یکبار جهت بهره برداری لازم
11. بررسی مشکلات و چالش‌های موجود در روند اجرای برنامه و ارائه راهکارهای مناسب جهت روند اجرای برنامه
12. بررسی نتایج حاصل از اجرای معاینات توسط گروه‌ها و واحدهای ذیربط و پیش‌بینی و تدوین برنامه مداخله ای مناسب

اعضای کمیته شهرستانی معاینات پزشکی و مراقبت‌های درمانی دانش آموزان

ترکیب اعضای کمیته شهرستانی اجرای برنامه در استان به
شرح زیر می باشد:

- 1-مدیر شبکه (رئیس کمیته)
- 2-معاون بهداشتی (نایب رئیس کمیته)
- 3-معاون درمان
- 4-مسئول واحد سلامت مدارس(دبیر کمیته)
- 5-مسئول واحد گسترش شبکه ها
- 6-مسئول واحد بیماریها
- 7-مسئول واحد سلامت روانی و اجتماعی
- 8-مسئول واحد بهداشت دهان و دندان
- 9-مسئول واحد تغذیه
- 10-مسئول واحد آمار
- 11-کارشناس بهداشت حرفه ای
- 12- مسئول سلامت خانواده و جمعیت
- 13- مسئول روابط عمومی

تبصره: کمیته سیاست‌گذاری استان بنا به ضرورت می تواند
از سایر واجدذیربط (درون بخشی و بین بخشی) جهت شرکت در
جلسات دعوت به عمل آورد.

وظایف کمیته شهرستانی اجرای معاینات پزشکی و مراقبت‌های درمانی دانش‌آموزان

1. اطلاع‌رسانی مناسب از طریق نصب پرده، پلاکارد، تراکت و رسانه‌های محلی در رابطه با اهمیت معاینات پزشکی دانش‌آموزان و زمان اجرای برنامه در شهرستان
2. برگزاری جلسات هماهنگی بین بخشی و درون بخشی
3. بررسی وضعیت مراکز بهداشتی از نظر امکانات و تجهیزات و نیروی انسانی مورد نیاز
4. آماده‌سازی فضای فیزیکی مراکز بهداشتی درمانی جهت پاسخگویی مناسب و جذب دانش‌آموزان
5. تامین تجهیزات و نیروی انسانی مورد نیاز مراکز بهداشتی درمانی به منظور اجرای مطلوب برنامه
6. برگزاری جلسه توجیهی، آموزشی عوامل اجرایی برنامه
7. ابلاغ دستورالعمل، فرایند ارائه خدمات و شرح وظایف کارکنان به واحدهای محیطی
8. تشکیل تیم نظارتی با مشارکت کلیه اعضای به منظور ارتقاء کیفیت معاینات
9. نظارت و پایش مستمر از روند اجرای برنامه در سطح مراکز براساس چک لیست نظارتی
10. تهیه گزارش کتبی از روند اجرای برنامه و نتایج حاصل از چک لیست‌های تکمیل شده و ارسال آن به صورت ماهیانه به ستاد استان
11. جمع‌بندی و ارسال آمار معاینات انجام شده به تفکیک شهر و روستا به صورت ماهیانه به ستاد استان
12. تهیه برنامه مداخله‌ای توسط واحدهای فنی با استفاده از نتایج معاینات دانش‌آموزان به منظور ارتقاء سلامت گروه هدف
13. برنامه‌ریزی جهت پیگیری ارجاع دانش‌آموزان دارای اختلال / بیماری تا رفع مشکل

تشکیلات و گردش کار:

- 1- معاونین بهداشتی می بایست پس از دریافت دستورالعمل اجرایی برنامه معاینات غربالگری پزشکی دانش آموزان نسبت به صدور ابلاغ جهت اعضاء کمیته شهرستانی و همچنین تشکیل مستمر جلسه کمیته به منظور بررسی روند اجرایی برنامه هر 15 روز یکبار اقدام لازم را به عمل آورند و صورتجلسه را به دبیرخانه کمیته استانی ارسال گردد.
- 2- کارشناس مسئول سلامت نوجوانان، جوانان و مدارس می تواند پیشنهاد تشکیل جلسه فوق العاده کمیته را بدهد. و در این صورت معاون بهداشتی شهرستان با بررسی ضرورت امر نسبت به تشکیل جلسه کمیته اقدام نماید.
- 3- کمیته شهرستانی برنامه با توجه به حیطة فعالیت اعضاي کمیته و مفاد این دستورالعمل نسبت به برنامه ریزی و ایجاد هماهنگی های لازم برای اجرای بهینه برنامه اقدام و صورتجلسه را به دبیرخانه کمیته استانی ارسال نماید.
- 4- پس از تعیین نیازمندیها و ایجاد هماهنگی های لازم در زمینه اجرای برنامه معاینات دانش آموزان پایه اول ابتدایی، وظایف هر یک از اعضای کمیته را تعیین و برای انجام آن زمانبندی به عمل آید.
- 5- مسئولیت اجرای دقیق برنامه در شهرستان برعهده رئیس کمیته شهرستانی وزیر نظر رئیس کمیته استانی برنامه می باشد.
- 6- مسئولیت اجرای دقیق برنامه در مراکز بهداشتی درمانی برعهده مسئول مرکز و زی ر نظر رئیس کمیته شهرستانی برنامه می باشد.
- 7- تعیین روند گردش کار در مراکز بهداشتی درمانی از طریق نصب تابلو راهنما - پلاکارد - پرده و .. جهت پیشگیری از سرگردانی مراجعین برنامه الزامی می باشد و مسئولیت اجرای آن بر عهده مسئول مرکز می باشد.

- 8- اجرای برنامه معاینات غربالگری پزشکی دانش آموزان در تمامی مناطق تعیین شده پس از دریافت دستورالعمل اجرایی برنامه الزامی می باشد.
- 9- معاینات نوآموزان پایه اول ابتدایی در مناطق شهری از طریق مراکز بهداشتی درمانی با همکاری پایگاههای سنجش و در مناطق روستایی از طریق برنامه پزشک خانواده به مورد اجرا گذاشته می شود.
- 10- معاینات غربالگری (ارزیابی مقدماتی) توسط مربیان بهداشت مستقر در پایگاههای سنجش انجام می گیرد. و در مناطق روستایی انجام معاینات فوق به جز ارزیابی آمادگی تحصیلی در خانه های بهداشت توسط بهورزان صورت خواهد گرفت.
- 11- در مراکز شهری فقط اقدام به انجام معاینات پزشکی نوآموزان توسط پزشکان عمومی مستقر در مراکز می گردد و جهت ثبت نتایج از فرم های 109-1/2 و فرم ثبت و پیگیری موارد ارجاعی به مراکز تخصصی استفاده خواهد گردید.
- 12- در هر مرکز بهداشتی درمانی یک نفر کاردان بهداشتی جهت استخراج نتایج ارزیابی مقدماتی از شناسنامه سلامت و ثبت در فرم های آماری 109-1/1 و ثبت کلیه خدمات انجام شده در مرکز (مندرج در بند 11) تعیین خواهد گردید.
- تبصره: در صورتی که پایگاه سنجش فاقد مربی بهداشت جهت انجام معاینات ارزیابی مقدماتی باشد. معاینات فوق در مرکز بهداشتی درمانی انجام خواهد گرفت. و سپس اقدام به تکمیل فرم آماری 109-1/1 و در صورت نیاز تکمیل فرم ثبت و پیگیری خواهد گردید.
- 13- آمار معاینات (فرم های 109-1/1 و 109-1/2) در مراکز بهداشتی درمانی در پایان هرماه جمع بندی و به ستاد شهرستان ارسال می گردد.
- 14- حق الزحمه معاینات پزشکی در مناطق شهری و ثبت خدمات از طریق اعتبارات ارسالی از اداره متبوع با توجه به

جمعیت دانش آموزان گروه به شهرستانهای تابعه تخصیص خواهد یافت.

15- تامین نیروی انسانی و تجهیزات مورد نیاز برای معاینه بالینی، تشکیل دوره های آموزشی و توجیهی برای پزشک و سایر نیروهای درگیر برنامه در سطوح محلی و نظارت بر عملکرد آنان برعهده معاون بهداشتی شهرستان خواهد بود.

16-:تامین شناسنامه سلامت دانش آموز و چارت بینایی بر عهده کمیته استانی برنامه می باشد . و تکثیر فرم ها و سایر کاربرگهای مورد استفاده در برنامه بر عهده کمیته شهرستان می باشد

17 - کارشناس مسئول سلامت نوجوانان، جوانان و مدارس علاوه بر دبیری کمیته شهرستانی برنامه، مسئولیت برگزاری دوره آموزشی و همینطور نظارت مستمر بر فعالیت پزشکان و سایر نیروهای مجری برنامه را بر عهده خواهد داشت.

18- مسئولیت تشکیل تیم نظارتی با مشارکت کلیه اعضای کمیته بر عهده معاون بهداشتی شهرستان می باشد.

19- پیش بینی تمهیدات اجرایی برای ارائه آموزشهای بهداشتی لازم جهت مراجعین برنامه در مراکز بهداشتی درمانی و در طول اجرای برنامه بر عهده کمیته شهرستانی برنامه می باشد.

20- فرایند اجرای برنامه در مراکز بهداشتی درمانی مطابق با فلوجارت پیوست می باشد.

فلو چارت انجام معاینات پزشکی و مراقبتهای درمانی دانش آموزان در مراکز بهداشتی درمانی تابعه
 دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال 1387 (برنامه سنجش سلامت کودکان بدو ورود به دبستان)

